

La vie d'Alexandre

(Quinte-Curce)

Textes de la séance 6

Le mariage avec Roxane (VIII, IV, 21-30)

Dans le but d'homogénéiser l'empire qu'il est en train de se constituer et de gagner ses amis et ses soldats à l'idée que les peuples soumis ont aussi des qualités, Alexandre décide, au grand déplaisir de son état-major, d'épouser une jeune noble bactrienne.

[21-22] **Oxyartes** satrapes [...] barbara opulentia convivium, quo regem accipiebat, instruxerat. [23] Id cum multa **comitate** celebraret, introduci XXX nobiles virgines iussit. Inter quas erat filia ipsius, Roxane nomine, eximia corporis specie et decore habitus in Barbaris raro. [24] Quae, quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se, maxime regis minus iam cupiditatibus suis imperantis inter **obsequia** Fortunae, contra quam non satis cauta mortalitas est. [25] Itaque ille, qui uxorem Darei, qui duas filias virgines, quibus forma praeter Roxanen comparari nulla potuerat, haud alio animo quam parentis aspexerat, tunc in amorem **virgunculae**, si regiae **stirpi** compararetur, ignobilis ita effusus est, ut diceret ad **stabiliendum** regnum pertinere Persas et Macedones conubio iungi; [...] [26] illam matrimonii iure velle iungi. [27] Insperato gaudio laetus pater sermonem eius excipit; et rex in medio cupiditatis ardore iussit adferri patrio more panem,—hoc erat apud Macedonas sanctissimum **coeuntium pignus**,—quem divisum gladio uterque **libabat**. [28] Credo eos, qui gentis mores condiderunt, parco et **parabili** victu ostendere voluisse iungentibus opes, **quantulo** contenti esse deberent. [29] Hoc modo rex Asiae et Europae introductam inter convivales ludos matrimonio sibi adiunxit e captiva geniturus, qui victoribus imperaret. [30] Pudebat amicos super vinum et epulas **socerum** ex diditis esse delectum. Sed post Cliti caedem libertate **sublata** vultu, qui maxime servit, adsentiebantur.

Alexandre épouse Roxane / 2

Alexandre se justifie (VIII, VIII, 10-13)

Face aux critiques récurrentes de ses proches, Alexandre se sent tenu de se justifier dans une très belle rhétorique.

[10] "Persae, quos vicimus, in magno honore sunt apud me ! Equidem moderationis meae certissimum indicium est, quod ne victis quidem superbe impero. Veni enim in Asiam, non ut **funditus everterem** gentes nec ut **dimidiam** partem terrarum **solitudinem** facerem, sed ut illos, quos bello **subegissem**, victoriae meae non **paeniteret**. [11] Itaque **militant** vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbe **habiti** rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur ; beneficiorum gratia sempiterna est. [12] Si habere Asiam, non transire volumus, cum his **communicanda** est nostra clementia : horum fides stabile et aeternum faciet imperium. Et sane plus habemus, quam **capimus**. Insatiabilis autem avaritiae est adhuc implere velle quod iam circumfluit. [13] Morem tamen eorum in Macedonas transfundo ! In multis enim gentibus esse video, quae non **erubescamus** imitari ; nec aliter tantum imperium apte regi potest, quam ut quaedam et tradamus illis et ab isdem discamus."

Les éléphants de Porus (VIII, XIII, 2 à XIV, 30)

Une fois en Inde, Alexandre doit affronter successivement divers peuples et en arrive finalement à lutter sur les bords de l'Hydaspe contre Porus, le roi le plus puissant du pays.

[XIII,2] Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli misit ad eum Cleocharen, qui denuntiaret ei ut **stipendium penderet** et in primo suorum finium aditu occurreret regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum **praesto** esset, sed armatus. [...]

[6] LXXX et V elephantos **obiecerat** eximio corporum robore ; **ultraque** eos currus CCC, et peditum XXX fere milia, in quis erant sagittarii [...]. [7] Ipsum vehebat elephanta super ceteras beluas eminens ; armaque auro et argento **distincta** corpus rarae magnitudinis **honestabant**. Par animus robori corporis, et quanta inter **rudēs** poterat esse sapientia. [...] [10] Stabant ingentes vastorum corporum moles et **de industria** inritatae horrendo stridore aures fatigabant. [11] Hinc amnis, hinc hostis **capacia** quidem bonae spei **pectora** et saepe se experta inproviso tamen pavore percusserant. [...] [XIV,13] Beluae dispositae inter armatos speciem turrium procul fecerant ; ipse Porus humanae magnitudinis propemodum excesserat formam ; magnitudini Pori adicere videbatur belua, qua vehebatur, tantum inter ceteras eminens quanto aliis ipse praestabat. [14] Itaque Alexander contemplatus et regem et agmen Indorum : "Tandem", inquit, "par animo meo periculum video : cum bestiis simul et cum egregiis viris res est." [...]

[20] Ergo spreto regis imperio, - quod fere fit, ubi turbatis acrius metus quam dux imperare coepit, - totidem erant imperatores, quot agmina errabant. [21] Alius iungere aciem, alius dividere ; stare quidam, et nonnulli circumvehi terga hostium iuebant. Nihil in medium consulebatur. [22] Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obvius hosti ire pergit elephantosque ante agmen suorum agi iubet. [23] Magnum beluae iniecere terrorem, insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque ordinesque turbaverat. [24] Iam fugae circumspiciebant locum paulo ante victores, cum Alexander **Agrianos** et Thracas leviter armatos, meliorem **concursatione** quam cominus militem, emisit in beluas. [25] Ingentem hi vim telorum iniecere et elephantis et regentibus eos ; phalanx quoque instare constanter territatis coepit. [26] Sed quidam avidius persecuti beluas in semet inritavere

vulneribus. **Obtriti** ergo pedibus earum ceteris, ut parcius instarent, fuere documentum. [27] Praecipue terribilis illa facies erat, cum **manu** arma virosque **corripere** et super se regentibus traderent. [28] Anceps ergo pugna nunc sequentium, nunc fugientium elephantos in multum diei varium certamen extraxit, donec **securibus**, - id namque genus auxilii praeparatum erat, - pedes amputare coeperunt. [29] **Copidas** vocabant gladios leviter curvatos, falcibus similes, quis adpetebant beluarum manus. Nec quicquam inexpertum non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi supplicii timor omittebat. [30] Ergo elephantum vulneribus tandem fatigati suos impetu sternunt et, qui rexerant eos, praecipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi quam **infesti** ultra aciem **exigebantur**.

Porus vaincu (VIII, XIV, 31-46)

Ce texte suit immédiatement le précédent.

[31] Porus destitutus a pluribus tela multo ante praeparata in **circumfusos** ex elephanto suo coepit **ingerere**, multisque **eminus** vulneratis expositus ipse ad ictus undique petebatur. [32] Novem iam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat, multoque sanguine profuso **languidis** manibus magis **elapsa** quam excussa tela mittebat. [33] Nec **segnius** belua **instincta** rabie nondum saucia invehebatur ordinibus, donec rector beluae regem conspexit, fluentibus membris omissisque armis vix **compotem** mentis. [34] Tum beluam in fugam concitat sequente Alexandro : sed equus eius multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, posito magis rege quam effuso. [35] Itaque dum equum mutat, tardius insecutus est. [...] [37] <Porus> fugere acrius coepit ; sed elephante quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam.

[38] Iam Alexander consecutus erat, et **pertinacia** Pori cognita vetabat resistentibus parci. Ergo undique et in pedites et in ipsum Porum tela congesta sunt ; quis tandem **gravatus**, labi ex belua coepit. [39] Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus more solito elephantum procumbere iussit in genua ; qui ut se submitit, ceteri quoque, - ita enim instituti erant, - demisere corpora in terram. [40] Ea res et Porum et ceteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori **interemptum** esse credens iubet, et qui detraherent lorica vestemque concurrere, cum belua dominum tueri et spoliantes coepit **adpetere**, levatumque corpus eius rursus dorso suo inponere. Ergo telis undique obruitur,

conpositoque eo in vehiculum Porus inponitur. [41] Quem rex ut vidit adlevantem oculos, non odio sed miseratione commotus : "Quae, **malum** !" inquit, "amentia te coegit, rerum mearum cognita fama belli fortunam experiri [...] ?" [42] At ille : "Quoniam", inquit, "percontaris, respondebo ea libertate quam interrogando fecisti. Neminem me fortiorem esse censebam : meas enim noveram vires, nondum expertus tuas ; fortiorem esse te belli docuit **eventus**. Sed ne sic quidem parum felix sum, secundus tibi." [43] Rursus interrogatus, quid ipse victorem statuere debere censeret : "Quod hic", inquit, "dies tibi suadet, quo expertus es quam caduca felicitas esset." [44] Plus monendo profecit quam si precatus esset : quippe magnitudinem animi eius interritam ac ne fortuna quidem **infractam** non misericordia modo, sed etiam honore excipere **dignatus est**. [45] Aegrum curavit haud secus, quam si pro ipso pugnasset : **confirmatum** contra spem omnium in amicorum numerum recepit ; mox donavit ampliore regno, quam tenuit.

Alexandre et Porus face à face / 2

Finally, face aux critiques de ses proches, ainsi qu'aux réticences et aux mutineries des soldats, fatigués de guerroyer loin de leurs familles depuis des années, Alexandre se voit contraint de faire demi-tour. Après une traversée éprouvante des déserts de l'actuel Iran, il regagne Babylone, où il meurt probablement du paludisme le 11 juin -323 à l'âge de trente-trois ans.